

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри. _____
д.е.н., проф. Кузнєцова Л.В
“ ____ ” _____ 2016 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси та кредит»

за темою:

**«Ліквідність банків та її роль в соціально-економічному
розвитку країни»**

Виконала

студентка кредитно-економічного
факультету
Лісоводська Ірина Володимирівна

Науковий керівник

д.е.н., проф. кафедри банківської справи

(науковий ступінь, вчене звання)

Рябініна Людмила Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ.....	5
1.1. Ліквідність банку у різних теоріях та поглядах.....	5
1.2. Види ліквідності банку та їх характеристика.....	11
1.3. Нормативи та показники ліквідності банків за методикою НБУ.....	16
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН В КРАЇНІ.....	25
2.1. Аналіз дотримання банками України встановлених нормативів їх ліквідності.....	25
2.2. Аналіз впливу ліквідності банків на соціальний розвиток України....	32
2.3. Аналіз впливу ліквідності банків на економічний розвиток України...40	
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	51
3.1. Розробка рекомендацій щодо посилення ролі ліквідності банків в соціальному розвитку України.....	51
3.2. Розробка рекомендацій щодо посилення ролі ліквідності банків в економічному розвитку України.....	57
Висновки до розділу 3.....	63
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ВСТУП

Актуальність даної роботи обумовлена тим, що сьогодення сучасного суспільства важко уявити без існування банківських установ. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу фактично призвів до зростання кількості банків, а також до якісного удосконалення послуг, що ними пропонуються. Беручи до уваги, глобалізаційні процеси, що охопили майже усі сфери нашого життя, можна стверджувати, що сьогодні існування банків – це необхідність. В останній час спостерігається тенденція до скорочення кількості банків в Україні у зв'язку із банкрутством останніх. У більшості випадків банкрутству банківських передують значне зниження рівня їх ліквідності. Тому можна стверджувати, що зниження рівня ліквідності викликає недовіру населення до банків і банківської системи, що в свою чергу гальмує темпи розвитку економіки країни. Тому дослідження питання ліквідності банків і її впливу на економічне та соціальне життя населення є надзвичайно важливим.

Метою випускної роботи є виявлення проблем, пов'язаних з ліквідністю банків України та її управлінням, а також з'ясування причин наявності останніх і надання практичних рекомендацій, щодо усунення недоліків в управлінні ліквідністю та покращення впливу ліквідності на соціально-економічне життя населення. При цьому варто враховувати, що банки як фінансові установи виконують посередницьку функцію. Специфіка їх функціонування полягає в тому, що виконання різноманітних банківських операцій потребує значної кількості ресурсів, більша частина яких є залученою у клієнтів. Саме тому однією з ключових вимог до функціонування банків є забезпечення надійного їх функціонування, збереження коштів та задоволення вимог своїх клієнтів. А з поняттям надійності тісно пов'язане таке поняття, як ліквідність, тобто здатність банку у визначений строк та у повному обсязі виконати свої зобов'язання перед кредиторами та вкладниками.

Завданням випускної роботи є визначення поняття «ліквідність банку» та дослідження різних поглядів на тлумачення даної категорії; аналіз можливих способів регулювання ліквідності на рівні окремих банків та Національним банком України, виявлення проблем регулювання ліквідності та визначення впливу категорії, що досліджується на економічно-соціальний розвиток України; надання власних рекомендацій, щодо поліпшення впливу ліквідності на розвиток економіки та соціальної сфери України.

Об'єкт дослідження: ліквідність банків України, її регулювання та вплив на соціально-економічний розвиток України.

Предмет дослідження: види ліквідності та фактори, що її визначають, проблеми та методи управління ліквідністю.

У ході написання роботи були використані наступні *методи*: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, математичні розрахунки та побудова аналітичних таблиць.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти Верховної Ради, монографічні дослідження, статистичні дані Національного банку України та Державної служби статистики України, періодична економічна література, наукові праці провідних вітчизняних і закордонних вчених в галузі банківської діяльності таких, як Івасів І.Б., Сало І.М., Лаврушин О. І., Лис І.М., Рябініна Л.М., Кузнєцова Л.В., Мороз А.М., Сінкі Дж. Ф., Рід Е. та інші.

ВИСНОВКИ

Ліквідність банків є однією із найважливіших якісних характеристик його функціонування, а також головною передумовою стабільності банківської системи країни в цілому. Дослідженням терміну «банківська ліквідність» присвячено праці багатьох як вітчизняних, так і іноземних економістів. Саме тому в наукових джерелах не існує єдиного підходу до визначення останнього. Незважаючи на досить тривалу історію дослідження сутності банківської ліквідності, факторів, що на неї впливають та методів управління, в Українській історії розвитку банківської діяльності термін «ліквідність банку» з'явився лише декілька десятиліть тому. Цілком можливо, що саме це і є причиною надання НБУ помилкового визначення даного терміну, яке не відображає самої сутності ліквідності банку і, відповідно, є причиною відсутності дієвого механізму управління нею. Проаналізувавши тлумачення терміну «ліквідність банку», що наведені в різних джерелах, ми дійшли до висновку, що найбільш точним є визначення цього терміну як можливості банку відповідати за взятими на себе зобов'язаннями перед вкладниками та надійними позичальниками на першу вимогу, у готівковій формі та у валюті створеного зобов'язання. Таке неправильне визначення ліквідності з боку НБУ і прийняття його банками як дійсного призводить до того, що ефективність управління ліквідністю банків зводиться до мінімуму. На ряду з цим низькою є стабільність банківської системи країни і високий ступінь недовіри до банків з боку населення.

Окрім цього на основі аналізу існуючого механізму управління ліквідністю банків, встановленого НБУ, було визначено, що методика розрахунку прийнятих на законодавчому рівні нормативів ліквідності містить суттєві недоліки, які по суті роблять процес управління неефективним. Беручи до уваги той факт, що підвищення ліквідності банку спричиняє втрату частини прибутку (оскільки первинні та вторинні резерви ліквідності майже не приносять банку доходу), дієвий механізм управління ліквідністю банків є необхідністю. Адже надмірно ризикована політика комерційних

банків, спрямована на забезпечення високого прибутку призводить до виникнення структурних диспропорції у банківських активах та пасивах за сумами та строками розміщення, що становить найбільшу загрозу для ліквідності банків.

У другому розділі нами було проаналізовано, як ліквідність банків здатна впливати на соціально-економічне становище країни. У результаті такого аналізу було встановлено, що визначальним при оцінці зазначеного впливу є з'ясування причин відсутності довіри до банків з боку населення. Небажання розміщувати тимчасово вільні кошти (заощадження) на депозит в банку призводить до того, що заощадження не стають джерелом інвестицій, а нагромаджуються у вигляді запасів готівки на руках у населення. Оскільки сучасні гроші не підкріплені золотом, а їх цінність визначається купівельною спроможністю, а не номінальною вартістю, то, внаслідок надмірного зростання пропозиції грошей і інфляційних процесів, цінність грошей (купівельна спроможність) знижується. Це у свою чергу спричиняє значне скорочення реальних доходів населення і призводить до того, що фізичні та юридичні особи не мають достатньої кількості вільних коштів, а отже і не мають змоги здійснювати вкладання на депозитні рахунки. Банки ж у такому разі не спроможні видавати позички клієнтам внаслідок дефіциту позичкового капіталу, а отже спостерігається відсутність економічного розвитку. Окрім цього дефіцит ліквідності є причиною здійснення додаткових видатків з державного бюджету, внаслідок чого виникає необхідність у залученні ресурсів як всередині держави, так і за її межами, що у свою чергу сприяє зростанню внутрішнього та зовнішнього боргу.

У зв'язку з тим, що існує тісний зв'язок між ліквідністю банків з одного боку та можливістю економічного зростання і покращення соціального благополуччя населення з іншого, - завдання забезпечення достатнього рівня ліквідності має бути пріоритетним для комерційних банків та НБУ. Нами було розроблено ряд рекомендацій, які на нашу думку сприятимуть відновленню довіри до банківської системи України і таким

чином сприятимуть посиленню впливу ліквідності на соціально-економічне становище в Україні.

Основними такими рекомендаціями є:

- Підвищення репутації банків, шляхом досягнення ними стабільно високих показників фінансових результатів, прозорості та відкритості, обмеження ризикових операцій та впровадження системи контролю за фінансовим станом позичальників.
- Врахування НБУ недоліків при визначенні поняття банківської ліквідності, внесення змін до методики розрахунку нормативів ліквідності та впровадження більш жорстких вимог до мінімально необхідного рівня ліквідності.
- Усунення можливостей проведення злочинних схем банками, шляхом впровадження посиленої системи контролю за діяльністю банків
- Підвищення фінансової грамотності населення з питань, які безпосередньо стосуються банківської діяльності, шляхом налагодження зворотного контакту населення з працівниками банків.
- Усунення законодавчих факторів, які негативно впливають на процес стимулювання вкладення тимчасово вільних коштів населення до банків.

Зазначений список рекомендацій, на нашу думку сприятиме забезпеченню існування належного рівня ліквідності банків, відновленню довіри до банківської системи, економічному розвитку та покращенню показників соціального розвитку і благополуччя населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз банківської діяльності/ Жердецька Л.В. – Конспект лекцій, ОНЕУ. - 2010 р., - 94с.
2. Базельський комітет з банківського нагляду/ Консультативний документ Базель III: Чистий Стабільний коефіцієнт фінансування / 11 квітня 2014 р. с. – 15.
3. Банківська справа: організація діяльності комерційного банку. Підручник. Під ред. Белоглазової Г.Н., Кролівецької Л.П. – 2010 р.(рос.)
4. Башкіров, О.В. Порівняльний аналіз VAR-методів оцінки ризику активів банку / О. В. Башкіров // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 14. – С. 302-309.
5. Бурденко І.М. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку : монографія /І.М. Бурденко, Є.Є. Дмитрієв, Ю.С. Ребрик, Ю.С. Серпенінова. – Суми : Вид-во "Університетська книга", 2011. – 136 с.
6. Державне регулювання ліквідності банків України відповідно до вимог Базель III //Ачкасова С.А/Устінєнкова М.А//Науковий вісник Херсонського державного університету// - випуск 9, частина 3., 2014р.
7. Додаток до Макроекономічного та монетарного огляду за листопад 2015 р. –
[Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=17612900&cat_id=58037.
8. Загородній А.Г. Банківська справа: термінологічний словник/А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2010. – 508 с.
9. Закон України «Про банки і банківську діяльність» : від 07.12.2000 № 2121 III, зі змінами і доповненнями від 01.04.2016. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
10. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов повернення строкових депозитів» Відомості Верховної Ради, 2015, № 30, ст.270. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/424-19>

11. Івасів І.Б. Ліквідність банку в умовах маркетинго-орієнтованого менеджменту /І.Б. Івасів // Фінанси України : журнал. – 2003. – № 1. – С. 109-116.
12. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні : затв. Постановою Нац. банку України № 368 від 28.08.2001, зі змінами та доповненнями від 04.06.2016. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
13. Інформаційне агенство Уніан / / Дослідження: Третина українців не довіряє банкам, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance/1132839-tretina-ukrajintsiv-ne-doviryayut-bankam-doslidjennya.html>
14. Інформаційний економічний ресурс «Наші гроші»/ Розслідування зловживань НБУ,2016. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nashigroshi.org/2016/06/01/nabu-rozsliduje-yak-natsbank-kubiva-ta-hontarjevoji-po-zmovnytski-refinansuvav-banku-na-12-milyardiv/>
15. Інформаційно-аналітичний портал., Актуальна інформація про державний борг України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://costua.com/budget/debt/>
16. Кузнєцова Л.В. Теоретико-методологічні засади фінансової діяльності банку : монографія / Кузнєцова Л.В. – Одеса : Вид-во «Атлант», 2009. – 324 с.
17. Лаврушин О. И. Банковское дело. Учебное пособие. - М.: Финансы и статистика. - 2003. - 667 с.
18. Лис І.М. Управління ліквідністю банківської системи України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит / Лис Ігор Михайлович. – К., 2010. – 20 с.
19. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 11 / В.С. Стельмах, В.І. Міщенко, В.В. Крилова, Р.М. Набок, О.Г. Приходько, Н.В. Грищук. – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. 2008. – 220 с.

20. Ліквідність комерційного банку: оцінка та особливості управління, Драбаніч Анна Вікторівна, Максимець І.О./ Регіональна бізнес-економіка та управління, 2013, № 3 (39), УДК 336.71
21. Ліквідність у забезпеченні стабільності банку/ Фуксман Олександр/ ВІСНИК КНТЕУ. 2013. № 4//УДК 005.416:336.71
22. Методологічний коментар // Бюлетень Національного банку України. – 2012. - № 10. – с.180.
23. Міщенко, В.І. Ліквідність банківської системи: економічна сутність, структура і методологічний підхід до аналізу [Текст] / В. Міщенко, А. Сомик // Вісник Національного банку України. - 2008. - № 11. - С. 6- 9.
24. Мороз А. М. Банківські операції : навч. посіб. / А. М. Мороз. – К. : КНЕУ, 2000. – 383 с.
25. Національний антикорупційний портал. –
Стаття: Емісія гривні у 2015 році. – 2015. – [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: http://antikor.com.ua/articles/80801emisija_grivni_u_2015_rotsi_nbu_nadrukuvav_dlja_kabminu_152_mlrd_grn/print.
26. Основи банківської діяльності (банківська справа): навч. посібник/Афанасьєва Л.П., Богатирьов В.І. , Журкіна Н.Г. -М.: ИНФРА-М, 2001. - 720с.
27. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. - [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=185189
28. Офіційний сайт Державної служби статистики України (Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>.
29. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. - [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
30. Офіційний сайт Національного банку України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

31. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.fg.org.ua/.
32. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI, зі змінами та доповненнями від 01.06.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
33. Постанова Правління НБУ № 615 «ПОЛОЖЕННЯ про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи» від 17.09.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>.
34. Постанова Правління НБУ № 820 «Про зміну порядку формування та зберігання обов'язкових резервів» від 18.12.2014 (Із змінами від 17.12.2015). – [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0820500-14/paran26#n26>.
35. Причини кризи ліквідності банківської системи України / Л.М. Рябініна, О.П. Русєва // Вісник соціально - економічних досліджень Одеського національного економічного університету. – Одеса: ОНЕУ, 2009. – № 37. – С. 139-145.
36. Регулювання ліквідності банківської системи, Б.А. Дадашев/ Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». Вип. 6(2), 2012 р., с. 70-77.
37. Рид Э., Картер Р. Коммерческие банки: Пер. с англ. – М.:Прогресс, 1993. – 502 с.
38. Рябініна Л. Ліквідність банківської системи та роль НБУ в її підтримці / Л. Рябініна // Банківська справа. – 2010. – № 2/3. – С. 51-59.
39. Рябініна Л. Ліквідність та платоспроможність комерційного банку, їх взаємозв'язок та відмінності // Банківська справа - 2009 - №6 – с.72-80.
40. Сало І.В., Криклій О.А. Фінансовий менеджмент банку: Навчальний посібник. - Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. - 314 с.
41. Синки Дж. Ф. Управление финансами в коммерческих банках: Пер. с англ. / Под ред. Р. Я. Ливиты, Б. С. Пинскера. – М.:Catallaxy, 1994.– 820 с

42. Світлана Олійник: Електронна газета «Експрес»// Наскільки вистачить українцям валюти, 2016. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://expres.ua/main/2016/01/15/168982-skilky-vystachyt-ukrayincyam-valyuty-pid-matrasom>.
43. Серпенінова Ю. С. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку : дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Фінанси, гроші і кредит» / Ю. С. Серпенінова. – Суми, 2010. – 189 с.
44. Стабілізація банківської системи шляхом підвищення довіри до банків та забезпечення прозорості діяльності НБУ, Відділ фінансової безпеки (Д.М. Гладких) № 66, Серія «Економіка» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/dovira_do_bankiv-8d9b8.
45. Теоретичні основи банківської ліквідності. - Х.П. Паньків//Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.1.
46. Управління ліквідністю банку// В. А. Череватенко// ISSN 2304-621X. Вісник НТУ «ХП». 2014. № 46 (1089), ст 145-154.
47. Фінансовий менеджмент в банку/Примостка Л.О. Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2004. — 468 с.
48. Шелудько В.М. Фінансовий ринок. Навчальний посібник — К.: Знання, 2002. - с. 535.
49. Duttweiler R. Managing liquidity in banks. A top down approach. A John Wiley & Sons Ltd, 2009. — 286 p.
50. Finbalance - Незалежне Інтернет-видання про фінанси та економіку
Стаття: Обсяг коштів у Фонду гарантування впав на чверть, 2016. –
[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finbalance.com.ua/news/Obsyah-koshtiv-u-Fondu-harantuvannya-vpav-chvert>.